

Beibl i bawb o bobl y byd

**Brecwast Gweddï Seneddol
Gŵyl Ddewi 2018**

**Llyfrgell Genedlaethol Cymru:
Cof Cenedl**

Mae'r Llyfrgell Genedlaethol yn falch o allu cefnogi Brecwast Gweddï Seneddol cyntaf Cymru a rhannu ychydig eitemau gyda chi o'n casgliadau sy'n cynrychioli rhai penodau arwyddocaol yn hanes cyfoethog ein cenedl. Y Llyfrgell, sy'n elusen gofrestredig ac yn Gorff a Noddir gan Lywodraeth Cymru, yw un o sefydliadau diwylliannol mwyaf gwerthfawr Cymru, ac yn enwedig felly os mai eich prif ddiddordeb yw treftadaeth Gristnogol ein gwlad, gan fod y Llyfrgell gyda'i chasgliadau cenedlaethol cyffyrddadwy cyfoethog yn sefydliad anheggor.

Beibl Malagasi

1. Mary Jones, ei Beiblau a dechreuadau Cymdeithas y Beibl

Y Bibl Cyssegr-lan: sef, Yr Hen Destament a'r Newydd (1799)

Byddai stori'r Beibl Cymraeg yn anghyflawn pe baem yn peidio â chyfeirio at y Parchedig Thomas Charles y Bala a sefydlu'r Beibl Gymdeithas yn 1804, a ysbrydolwyd yn rhannol, gan hanes Mary Jones yn cerdded o Lanfihangel-y-pennant i'r Bala er mwyn prynu Beibl. Y Beibl a ddangosir heddiw yw 'Beibl Lydia Williams', sef un o dri Beibl a roddwyd i Mary Jones gan Thomas Charles. Fe roddodd hithau'r Beibl hwn i Lydia ei nith, a oedd yn byw gyda hi. Yn ei thro, rhoddodd Lydia'r Beibl i Lizzie Rowlands, née Jones, sef merch ifanc o'r Bala a arferai ddarllen y Beibl i Mary Jones a oedd erbyn hynny wedi mynd yn ddall. Ym 1880 fe roddodd Lizzie Rowlands ei Beibl i'r Dr Lewis Edwards, Prifathro Coleg y Bala, ac fe gyflwynodd yntau Feibl Mary Jones, a fu'n cael ei gadw yn y Coleg, i'r Beibl Gymdeithas. Mae'r copi hwnw'n awr yn cael ei gadw yn Llyfrgell Prifysgol Caergrawnt.

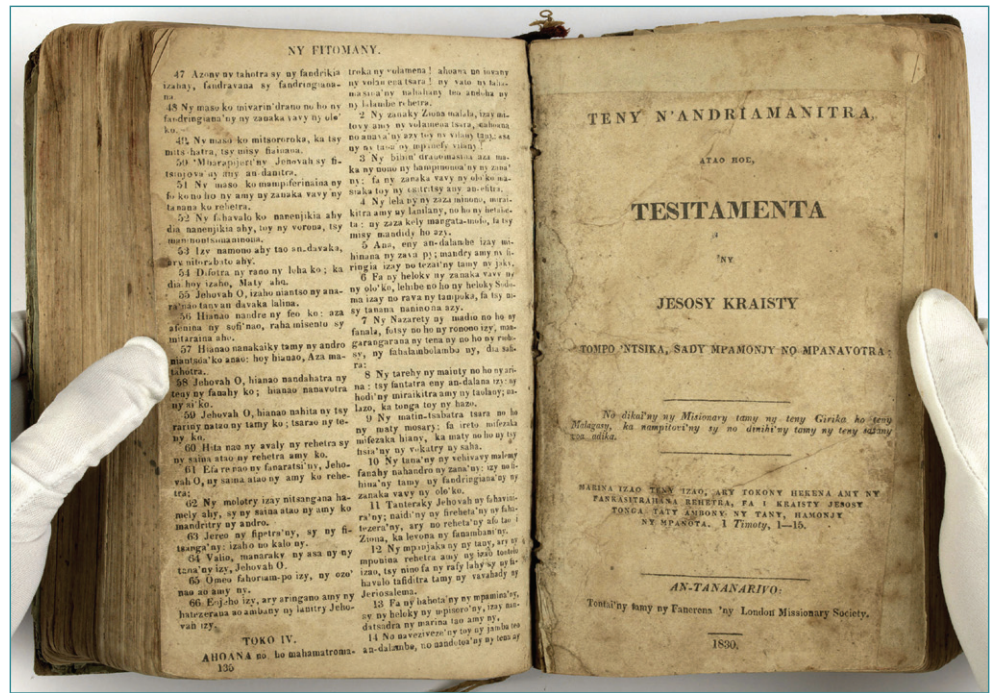
2. Y Genhadaeth Gymreig i Fadagascar

Union ddau gan mlynedd yn ôl fe gyrhaeddodd y cenhadwr Cymreig, David Jones (1797-1841) ynys Madagascar. Fe'i hanfonwyd yno gan Gymdeithas Genhadol Llundain. Yn dilyn llwyddiannau cynnar y genhadaeth, a briodolir yn bennaf i gydweithrediad ac ewylllys da'r Brenin Radama I, fe ataliwyd gwaith y genhadaeth yn sylweddol yn dilyn ei farwolaeth yn 1828. Bu'n gyfnod dryslyd iawn ac un a welodd un o weddwon y brenin, Ranavalona, yn gwrthwynebu pob dylanwad Gorllewinol ar yr ynys.

Yn y cyfamser, ynghyd â'i gyd-genhadwr Cymreig, David Griffiths (1792-1863), fe ddatblygodd Jones yr iaith Malagasi i fod yn iaith ysgrifenedig a hynny drwy ddyfeisio orgraff er mwyn cyfieithu'r Beibl, a gyhoeddwyd ganddynt yn 1830. Canlyniad hyn oedd rhoi i bobl y bedwaredd ynys fwyaf yn y byd hunaniaeth ffurfiol, er nas mabwysiadwyd Malagasi fel yr iaith genedlaethol hyd 1992.

Yn 1835, gwaharddwyd Cristnogaeth ym Madagascar a hynny trwy awdurdod brenhinol y Frenhines Ranavalona, a rhoddwyd gorchymyn pellach y byddai'r rhai hynny a feddai lyfrau Cristnogol yn cael eu dienyddio. Fe gladdwyd y copi hwn o Feibl 1830 yn ddiogel gan y cenhadon olaf cyn iddyn nhw adael yr ynys ym 1836, ac fe'i canfuwyd ar ôl ail-agor y maes cenhadol yn 1862.

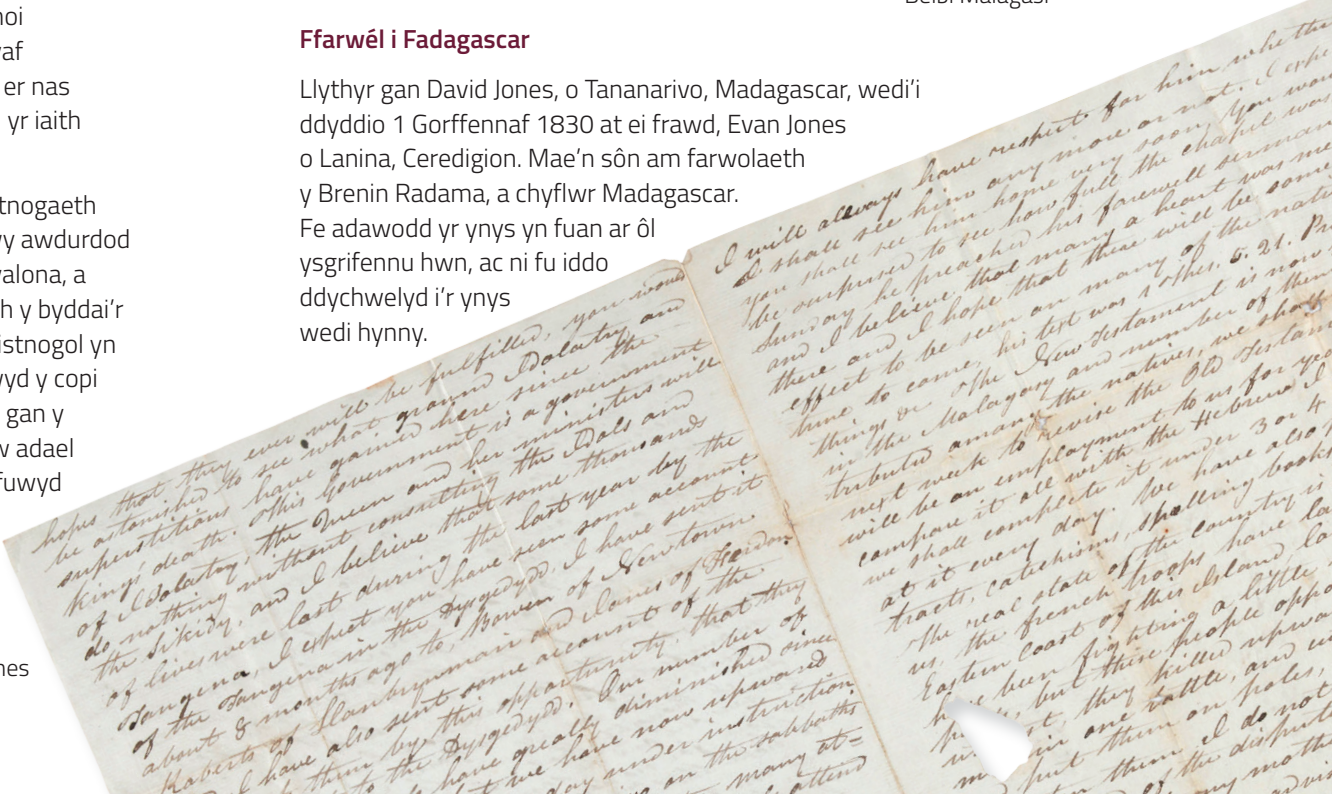
Beibl Lydia Williams
Llythyr David Jones

Beibl Malagasi

Ffarwél i Fadagascar

Llythyr gan David Jones, o Tananarivo, Madagascar, wedi'i ddyddio 1 Gorffennaf 1830 at ei frawd, Evan Jones o Lanina, Ceredigion. Mae'n sôn am farwolaeth y Brenin Radama, a chyflwr Madagascar. Fe adawodd yr ynys yn fuan ar ôl ysgrifennu hwn, ac ni fu iddo ddychwelyd i'r ynys wedi hynny.

3. Diwygiad 1859

Fe gychwynnodd Humphrey Jones (1832–95), o Dre'r-ddôl, Ceredigion gyfres o gyfarfodydd diwygiadol yn America yn 1856 gan barhau â'i waith yma yng Nghymru ar ôl iddo ddychwelyd i'r wlad ym Mehefin 1858. Ym mis Hydref y flwyddyn honno, fe glywodd y pregethwr Methodistiaidd Calfinaidd, Dafydd Morgan (1814–83), Humphrey Jones yn pregethu nid nepell o Aberystwyth, a arweiniodd at ei dröedigaeth ysbrydol gan ei arfogi â bywyd newydd a gallu arbennig. Aeth y ddau ŵr ati i gynnal cyfres o gyfarfodydd ar y cyd yng Ngheredigion. Yr eitem gyntaf a welir, yn nyddiadur Dafydd Morgan, Ysbyty, wedi'i ddyddio 6 Hydref 1858, yw cyfeiriadau at gychwyniadau'r diwygiad. Ym 1859, fe gychwynnodd Dafydd Morgan bregethu tu hwnt i Geredigion, ac fe ledaenodd y diwygiad ar draws Cymru gyfan. Llythyr at Robert Joseph Davies, Cwrtmawr, oddi wrth John Matthews, iau, o Aberystwyth, wedi'i ddyddio 1 Mawrth 1859, yw'r ail eitem sy'n adrodd hanes y diwygiad yng Ngheredigion.

Dyddiadur Dafydd Morgan cyferbyn: Beibl Evan Roberts

29. *... Siis thad ei thad yn creiddiol
ad thad yn y fenestra o'i allan
yn ei chlywed ac yr aet yn wle
y dagrau yn hndle*

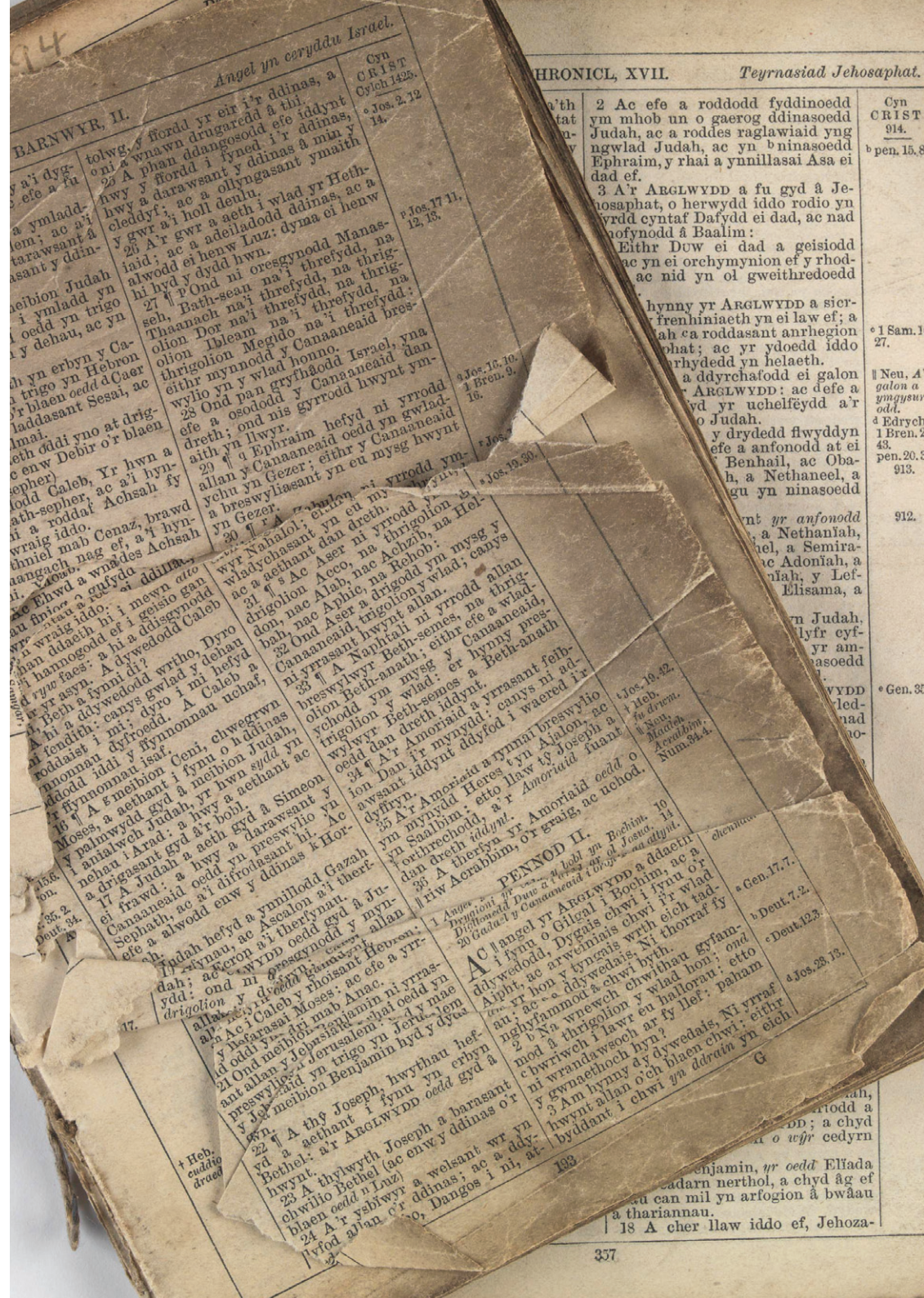
30. *... Adhwm, o'i yno i Caslwrhwr
erbyn naw presoth asit
ac is Gopafach erbyn dan preseth
a diet dan onewr
ac i Llanelly am saith preseth*

4. Beibl Evan Roberts

Rhwng 12 a 23 mlwydd oed bu'r Evan Roberts (1878–1951) ifanc yn gweithio ym mhyllau glo De Cymru, yn bennaf drwy gynorthwyo'i dad fel 'door-boy'. Wrth weithio yng Nghloddfa Broad Oak, Casllwchwr fe gadwodd y copi hwn o'r Beibl yn y pwll er mwyn ei ddarllen at ddiben personol ac er mwyn ei ddarllen i'w gyd-weithwyr yn ystod cyfnodau o seibiant. Yn Ionawr 1897 bu ffrwydrad yn y pwll gan ddirodi'r Beibl hwn, a ganfuwyd wedi'i losgi'n rhannol, ond a gadwyd yn ddiogel wedi hynny gan y gŵr ifanc. Ymhen y rhawg, fe adawodd Evan y pyllau gan fynd i weithio fel prentis gof at ei ewyrth ym Mhontarddulais, a hynny cyn cychwyn astudio at gyfer y weinidogaeth yng Nghastellnewydd Emlyn yn 1904. Yn dilyn profiad ysgytwol mewn oedfa ym Mlaenanerch ym Medi 1904 fe ddaeth yn un o arweinyddion Diwygiad 1904–1905, sef un o ddigwyddiadau mwyaf dramatig hanes eglwysig yn y cyfnod modern yn nhermau'r effaith a gafodd ar y boblogaeth gynhenid, a bu iddo ymledu i nifer o wledydd eraill. Amcangyfrifir bod oddeutu 100,000 o eneidiau wedi'u hachub yn ystod y Diwygiad, a arweiniodd hefyd at sefydlu'r Eglwys Apostolaidd fyd-eang yn 1916, sef yr unig enwad byd-eang sydd a'i wreiddiau yn nhir Cymru.

Tröedigaeth Evan Roberts

Dyddiadur y Parchedig Seth Joshua, wedi'i agor i ddangos y cofnod ar gyfer 29 Medi 1904, lle mae'n cyfeirio at dröedigaeth Evan Roberts: 'Grand meetings today at Blaenanerch and many cried for mercy. It was a remarkable thing to hear one young man' [h.y. Evan Roberts].

2 Ac efe a roddodd fyddinoedd ym mhob un o gaerog ddinasoedd Judah, ac a roddes raglawiaid yng ngwlad Judah, ac yn b'ninasoedd Ephraim, y rhai a ymnullasai Asa ei dad ef.

3 A'r ARGLWYDD a fu gyd â Jehosaphat, o herwydd iddo rodio yn yrdd cyntaf Dafydd ei dad, ac nad hofynodd â Baalim:

Eithr Duw ei dad a geisiodd ac yn ei orchymion ef y rhodd ac nid yn ol gweithredoedd hynny yr ARGLWYDD a sicrhrenhiniaeth yn ei law ef; a hah ca roddasant anrhegion iohat; ac yr ydoedd iddo rhydedd yn helaeth.

a ddyrchafodd ei galon yr ARGLWYDD: ac efe a gyvdyd yr uchelfeydd a'r o Judah.

y drydedd flwyddyn efe a anfonodd at ei Benhail, ac Obah, a Nethaneel, a gu yn ninasoedd

ant yr anfonodd a, a Nathaniah, a Semiradoniah, a Lef-Elisama, a

Judah.

lyfr cyf-yr anasoedd

WYDD led- ad

o-

Gen. 17.7.

Deut. 7.2.

Deut. 12.3.

Jos. 23.13.

18 A cher llaw iddo ef, Jehoza-

Llythyr John Matthews
John Mathews' letter
1859

21.

the ne
appeared for
the last
Sunday
I
you will
to well.

C.M.A. Archives
12684

earnest,
the congrega
again this evening a Society was
received this night, Mr & Mrs
at Pontnewydd and Mr & Mrs
& Chapel Dewi to attend
from town followed him
had been held at
when 2 were receiv
morning from Re
Sauts given as
the congrega
you had?
and answer
imports
as
it

C.M.A. Archives
12684

Mr Robert Joseph Davies.
56. George Street.
Custon Square.
London
R.W.

C.M.A. Archives
12684

responsibilities
of the congrega
my father
in company
Mr Davies
meeting, a
meeting, a
company
by the S
the mee
benches
birds
a pro
this
she
etc,
it

Swertham's cottage, as
of days by hymn
deceased Penryn
taken after
prayed and
who were not
to short a Soc
the unprofess
did stay -
all to go on
long con
spoken to, of
his tears
again to
to him
yours
a you
Edward
she
and
etc,
it

C.M.A. Archives
12684

Dear friend,
I am not certain myself, any longer
of what is going on at home, my dear Robert, Cardigan
the abundant grace of Almighty God has been in this
latter days what you may call a prelude of the millennium
the glorious old days of peace & concord
he are powerfully recalled
neighbourhood. Think of people
different chapels all about here,
we had after
to see in our
to see upon
to me
Prayermeeting
you think
might in
night
to the
of these things, and had after awhile
the revival now going on in our
to Georgia etc. in the
these are most awful times with
the wonderful effects, pro-
to attend in the
of our forefathers.
full on
Sunday
and Friday
night full up
the Sabbath
On Tuesday night
day, and
in the last few weeks
St. Sophia
School-room on
James

C.M.A. Archives
12684

Cardigan
1859